

N.F.S. Grundtvigs tale om værnepligt for bornholmere i Den Grundlovgivende Rigsforsamling

Taler

Nikolai Frederik Severin
Grundtvig
Medlem af Den
Grundlovgivende
Rigsforsamling

Dato

16. januar 1848

Sted

Christiansborg

Omstændigheder

Den Grundlovgivende Rigsforsamling diskuterede værnepligt for bornholmere

Jeg tager mig først den Frihed at erindre om, hvorledes den 3die § lyder: „Skjøndt Vort Land Bornholm har sit særegne Forsvarsvæsen, saa ville dog de, der ere fødte sammesteds, være den sædvanlige Værnepligt underkastede, saafremt de tage Ophold noget andet Sted i Danmark i en saadan Alder, at Værnepligtens Opfyldelse endnu kan fordres.“ Dersom det nu ikke, naar der siges, at Landet Bornholm har sit særegne Forsvarsvæsen, dersom det ikke skulde forstaaes paa samme Maade som med Lollikerne i 1807, da de skulde over til Sjælland og indvendte, at de havde kun lovet at forsvare deres Fædreland, dersom dette ikke er saa, saa begriber jeg uvirkelig ikke, hvordan det kan siges, at de have allerede et Forsvarsvæsen, som bør gjøre dem til en Undtagelse fra den almindelige Værnepligt; thi jeg meente, at Talen her maatte være om et Forsvar ikke for Bornholm alene, men for Kongeriget Danmark. Jeg havde imidlertid hartad ventet, at vore Nævninger i denne Sag vilde have fritaget mig for at gjøre Forslaget om denne Paragraphs Udeladelse; jeg havde ventet det hartad, siger jeg, fordi man saa gjerne haaber hvad man ønsker, og jeg ønskede naturligviis meget at være bleven fritaget for den Forlegenhed, hvori jeg unægtelig er ved at maatte bekæmpe denne Paragraph, som sætter sig med Hænder og Fødder mod den hele Anordning og gjør aabenbart Oprør mod det seierrige Lighedsprincip, som ikke blot Inustitsministeren har sagt os, at alle gamle Rettigheder maatte vige for, men som ogsaa en æret Rigsdagsmand har sagt og berømmet for, at det som en anden Napoleon har overvundet selv Frihedens Princip. Jeg er altsaa i stor Foregenhed ved at skulle bekjæmpe en saadan Paragraph, da det omatrent

gaaer mig ligesom denne Paragraph, at ogsaa jeg sætter mig med Hænder og Fødder mod den hele Forordning og til det Yderste vil forfægte Frihedens Princip og sætte mig mod enhver Tyran, han kalde sig nu Napoleon eller Lighedsprincip. Ja, det er en Forlegenhed, men som jeg nu ikke kan undgaae, og jeg maa derfor fremdeles andrage paa, at denne Paragraph udgaaer, som aldeles stridende mod den hele Forordning, mod den hele Tankegang, om at alle Danskere skulle herefter i Henseende til Landets Værn staae under lige Vilkaar — en Paragraph, som er dermed aldeles uforenelig, hvilket er saa klart, at jeg mener, jeg kan spare alt Beviis derfor. Jeg maa altsaa, saa nødig som jeg vil, bekjæmpe Bornholmerne, paa en Maade bekjæmpe Bornholmernes Værnepligtsfrihed, skjøndt det være langt fra mig at misunde dem enten denne Frihed eller nogen af alle de Friheder, som de nu i to Aarhundreder alene af alle Danskere have været saa lykkelige at nyde. Nei! jeg under dem dette af mit ganske Hjerte, men jeg under alle Danske det Samme, og jeg paastaer, at alle Danske have den samme Ret, skjøndt de ikke have havt den samme gode Lykke. Jeg vil paa ingen Maade nedsætte den Heltegjerning, hvorved Bornholmerne i Frederik den 3des Tid bode Svenskerne Spidsen, men jeg maa minde om, at det hele Danmark gjorde det Samme, og ret egentlig gjorde vor Hovedstad Kjøbenhavn fuldt saameget som Bornholm, og denne vor Hovedstad Kjøbenhavn blev jo netop derfor ophøiet til en fri Rigsstad, og maa da vist have en ligesaa god Ret, som Bornholm, til disse Friheder, saa at det kan dog ikke vel gaae an, paa en Tid i en Forordning, som vil skille Kjøbenhavnerne og alle de i denne Henseende fribaarne Danskere ved deres Frihed for Sessioner, Garnisonstjeneste og Kasernefængsel paa Vand og Brød, at da alle Bornholms Friheder skulde bestaae, at dette end Privilegium skulde reddes i alle Privilegiens almindelige Skibbrud. Kun derfor, siger jeg, er det, at jeg maa saavidt bekjæmpe Bornholmernes Frihed, skjøndt jeg ønsker, at de maatte beholde den i Forening med alle Danskere til Verdens Ende. Jeg veed det ikke, thi i det sidste Aar fik vi vore vigtigste Efterretninger om Danmark fra de tydske Aviser, og hverken vare de meget paalidelige Kilder, heller ikke nævnede de, saavidt jeg veed, Bornholm, jeg veed det altsaa ikke, om Bornholmerne i Frederik den 7des Tid klarligen, saavel tillands som tilsøes, have beviist, at de forstode ret Betydningen af Værnepligtsfriheden i Fredstid; jeg veed det ikke, om de fløi til de danske Faner, om de toge en virksom Deel i at værne Landet mod hvad der er langt farligere, end hvad Svensken var, at værne Landet mod Tydsken, om de toge virksom Deel i denne, efter min Overbeviisning, for alle Danskere naturlige Krig, medens vi nu erklære, og jeg haaber, at vore Efterkommere vile erklære det med os, enhver Krig med vore nordiske Grander for unaturlig. Jeg veed det ikke; men

have vore gode Bornholmere forsømt dette, da have de derved stillet Værnepligtsfriheden i Fredstid i et skjævt Lys, da have de meget skadet den gode Sag, Værnepligtsfrihed og Almeenvæbning, som dog ene hos dem har havt Hjem i Danmark. Men dog glæder det mig ialtfald, at jeg af Aviserne har seet, at iaar da vil det dog vel blive Bornholmerne klart, og jeg vil haabe blive hele Danmark klart, hvad det har at betyde med Værnepligtsfrihed i Fredstid, at den skal give det bedste Værn i Krigens Tid. Jeg vil haabe, at det vil bidrage mægtigt dertil, at det sees soleklart over hele Danmark, at da værner man bedst, da kjæmper man som Løver, naar man føler, at man har havt og skal herefter have en Fred og en Frihed, som ikke kan kjøbes i for dyre Domme, som ikke kan opveies af Guld, som der staaer i vor gamle danske Riimkrønike: „Frihed er bedre end meget Guld, om end al Verden var deraf fuld.“ Ja det vil jeg haabe, at disse djærve fribaarne Bornholmere ville blive bjærve Kjæmpere for den almindelige Frihed, som jeg vil ønske, de til Verdens Ende maae dele med os Alle. Idet jeg derfor fremdeles maa andrage paa, at den 3die Paragraph i Udkastet udelades, og at Bornholmerne saaledes stilles under samme Vilkaar med Hensyn til den almindelige Værnepligt, som alle andre Danskere, saa er det mit inderligste Ønske og mit lyse Haab, at Bornholmerne, der, som man seer af Aviserne, nu flokkes under Fanen til Vaabenøvelse, for som et frivilligt Skyttecorps, eller, som det paa Tydsk-Græsk hedder, Jægercorps, at støde til Danerhæren, maae, ligesom de andre danske Frivillige nu iaar have gjort, naar den naturlige og til Danmarks Frelse nødvendige Kamp paa Liv og Død fornyes, soleklart bevise, at Frihed ikke gjør Mod til Dørskhed og ikke gjør Mod til Feighed, men at den føder og nærer baade Liv og Løvemod, saa at der herefter i Danmark uden for Tugthusene aldrig mere maa kunne være Tale om Lighed i Trældom, men kun om Lighed i Frihed.

Tags

Den Grundlovgivende Rigsforsamling, Politisk tale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/grundtvigs-tale-i-den-grundlovgivende-rigsforsamling-om-vaernepligt-for-bornholmere>